

**ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ НА УНИВЕРЗИТЕТОТ
„СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ – СКОПЈЕ**

**FACULTÉ DE PHILOSOPHIE DE L'UNIVERSITÉ
„St. CYRILLE ET METHODE“ DE SKOPJE**

ISSN 0350-1892

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

ANNUAIRE

КНИГА 68 VOLUME

**СКОПЈЕ – SKOPJE
2015**

Александар АТАНАСОВСКИ

УДК: 176-055.1 : 347+348(195.02)

СЕКСУАЛНИТЕ СКЛОНОСТИ НА МАЖИТЕ ВО ВИЗАНТИЈА ОДРАЗЕНИ ВО СИНТАГМАТА НА МАТИЈ ВЛАСТАР

Крајка содржина

Синтагмата на Матиј Властар претставува зборник од канонски и световни (граѓански) закони, собрани и подредени по алфа-вистен редослед, објавен 1335 година во Солун, а преведен на старословенски јазик 1347/48 година.

Меѓу бројните одредби за кривичното, семејното, наследното и обичајното право, во Синтагмата наоѓаме одредби што се однесуваат на сексуалните активности на мажите и жените. Овде, во првото што следува, ќе бидат обработени оние одредби од Синтагмата што се однесуваат на сексуалните склоности на мажите, и тоа оние невообичаените (погрешните), како што се, на пример: зоофилијата (скотоложството); хомосексуалноста или мажелољубие (мажолубие); малакијата (онанизмот); оние што ја решиле во сон и, воопшто, за неверството (развратот), повеќеженството и сл.

Клучни зборови: ЗАКОН, ЗООФИЛИЈА, ХОМОСЕКСУАЛНОСТ, МАЛАКИЈА, РАЗВРАТ, ПОВЕЌЕЖЕНСТВО

Експозе: XIV век, којшто на Балканскиот Полуостров се одбележува со брзиот развој на српската држава, во византиската правна книжевност е одбележен со двајца правни колектори (собирачи), монахот Матиј Властар и судијата Константин Арменопул, и двајцата солунјани.

Монахот Матиј Властар изработил зборник од црковни и граѓански закони во регистарска или речничка форма, а судијата Константин Арменопул правен извод од византиските закони во шест книги. Двете дела стекнале голема популарност во доцновизантискиот свет. За Синтагмата на Матиј Властар може да се рече дека во својот состав внел многу повеќе граѓански закони отколку што го правеле тоа другите составувачи на номоканони. Можеби тоа е една од причините за големото распространување на Синтагмата и кај Византијците и кај православните Словени. Според Крумбахер, веќе во 1490 година и Арменопул и Властар биле преведени на народен грчки јазик.

Меѓутоа, за самиот Матиј Властар едвај се знае нешто. Во српските преписи на целиот текст на Синтагматот името на Властар се споменува просто, онака како во грчкиот оригинал: *иже въ свѣтеникъхъ послѣднии Матѣен*. Скратените преписи, секако подоцнежни (Призренски, Ходошки и др.) знаат од негде за Властар повеќе и го бележат *Матѣомъ Солунѣскимъ*. Истражувачите на грчките ракописи не знаат ништо за тоа. Според тоа, би можело да излезе дека Матиј Властар бил роден во Солун или неговата дејност да се одвивала во тој град. Со сигурност се знае дека во 1355 година Матиј Властар бил жив.

Според Т. Флорински, М. Властар е автор на: Преглед на службите на Великата црква (т.е. Цариградската црква); Извод од номоканонот на Јован Постник; Одговори на Јован епископ на Китра, на прашањата на Кавасила,¹ но најглавно од сите овие дела е Синтагмат на канони. Насловот на тоа дело во грчки оригинал гласи: *Σύνταγμα κατὰ στοιχετον τῶν ἐμπεριειλημμένων ἀπασῶν ὑποζέσεων τοῖς ἱεροῖς καὶ θείοις κανόσι πονηθὲν καὶ συντετὸν τῷ ἐν ἱερομονάχοις ἐλαχίστῳ Ματθαίῳ*, што словенскиот преведувач го превел вака: *Съчинение по составѣхъ събѣтѣхъ въсѣхъ вѣнъ свещенныхъ и божьствныхъ правилъ, потрѣждению же въсѣхъ и сложеню иже въ свещенническихъ послѣднихъ Матѣеомъ*. Од овој превод се гледа дека преведувачот го превел грчкиот текст слепо – збор по збор (т.е. буквално).

Како Матиј Властар, пак, го изработувал својот Синтагмат најдобро кажува тој самиот во предговорот на Синтагматот. „Ги собрав јас, вели М. Властар, на тоа место, поуките и боголепните правила наменети за утврдување на спасоносното предание, потребно на секој човек и накратко го преработив нивниот текст, колку што можеше, и го опфатив и она што е според богољубивата волја каде било објаснето, и се потрудив од нивното значење колку што се можеше ништо да не изостане, се погрижив уште без себичност да ги употребам и објаснувањата на толкувачите, ако нешто каде било е сочувано, а мене ми дошло при рака и ми се чинело дека може да биде угодно за богољубивите души за читање, направив по своја можност прирачен зборник (*πρόχειρον σύνταγμα*). Силата на сите овие собрани правила ги разделив на 24 отсеци (гранки), според бројот на нашите (грчките, б. а.) стихии (состави) или букви, распоредувајќи ги според името на предметот и буквите со кои тие почнуваат, назначувајќи секаде од кого што е пронајдено. Главите на овие отсеци секаде ги обележавме со броеви, правејќи така да се трасира лесен и угоден пат за секого што сака да ги запознае, одземајќи им го на таков начин изговорот на оние што се воздржуваат да го прочитаат, наведувајќи дека во составот има многу зборови, дека во нив разбирањето се дави и дека на едно место не се наоѓаат сите правила за еден и ист предмет. Смислив уште дека е потребно и градските (т.е. граѓанските, б. а.) закони скратено или збиени да ги издадам кон одделни глави на каноните што се занимаваат со ист предмет, бидејќи со нив светите канони се поткрепуваат и објаснуваат и премногу се утврдува нивната веродостојност“.

Синтагмата на Властар е публикувана во 6843 година од создавањето на светот (според византиското сметање на времето) или 1335 година според христијанската ера.

Синтагмата на Матиј Властар е сочувана во две верзии, едната целосна, а другата скратена. Но, кога по 1335 година е преведено, останува да се нагодува, иако некои податоци укажуваат на 1347–1348 година.

Во ова пригода даваме извадоци што се однесуваат за сексуалната склоност на мажите во Византија, коментирани и обработени од авторот на овој труд.²

Сексуалните активности на луѓето се составен дел од нивниот секојдневен живот. Тема којашто од историски аспект досега воопшто не е обработена кај нас, посебно за периодот на средниот век. Чудно, но вистинито, за самата проблематика постојат извори

¹ Т. Флоринскога, *Памятники законодательной дѣятельности Душана*. Кіевъ 1888, 293.

² Александар Атанасовски во текот на 2011 и 2012 година подготви македонски превод на Синтагмата, кој моментно е во ракопис и се очекува да биде објавен.

податоци во византиското законодавство. Во интерес на просторот, овде даваме дел од тие извори собрани од монахот Матиј Властар.

Од обемниот материјал содржан во делото на Матиј Властар, дел се однесува на нормалните сексуални активности реализирани во односите маж-жена, а конзумирани во законските бракови. Но, дел од одредбите се однесуваат на некои изопачени, неприродни сексуални односи, како што се, на пример, маж со маж, однос со животни, избегнување сексуални контакти во законските бракови; малакија (онанизам); потоа за „згрешување“ во сон – исфрлање на семето во текот на спиењето и одредби за прелјуба и разврат.

Уште на почетокот во состав -А-, Матиј Властар дава одредби во глава 5 за тие што се смешале со безсловесните животни, а слични одредби се содржат и во состав -3- во глава 3. Еве што вели за тоа Матиј Властар: -А- состав

Глава 5

За неразумно сјоеение со животни (Зоофили=скотоложници)³

Анкирско, 16. правило

16. правило на Анкирскиот собор направило чудесно разделување на тие кои се измешале со несловесните⁴ животни, ако е сторено, вели, еднаш тоа мизерно дејство уште со ненавршени 20 години и не се венчал со жена и побарал целосно покајание, во текот на 15 години не треба да излегува од местото каде што живее и потоа да престојува во другото петолетие (во црквата) заедно со тие што се молат, на таков начин треба да биде удостоен со причеста на Божествените тајни, ако покажат искрено покајување, а тие што се насладувале до преситост на таа страст треба да се подложат на каење во продолжение на 20 години, и потоа во другото петолетие да стојат заедно со тие што се молат = (верниците), по таков начин треба да се пристапи кон причестување. А тие кои паднале во тој грев откако ја поминале младинската возраст и ја достигнале совршената возраст (меѓу 20–25 години, б. а.) и соживеале со жена, времето на покајување треба да биде определено на 25 години и потоа, по изминувањето на уште 5 години, таквите треба да се допуштат до причестување со Божествените дарови. А ако некој навршил 50 години или склонил кон таа старост и има сопствена жена, го држи тоа зло, тој се лишува од Тајните за сето време на својот живот и должен е да се причести при смрт и толку.⁵

Анкирско, 17. правило

А 17. правило на тој собор ги нарекува нив шугави (прокажани) бидејќи така ги нарекол Мојсијевиот закон, нечисти и осквернавени и заповеда да се молат заедно со обземените. А тоа се оние што со склоноста кон страста завршиле (обезбедиле) за себе достап во мирното пристаниште на црквата и ги отвориле вратите на духот на злобата кој ја придвижува душата на безбројни тревоги и бури.

³ Зоофилија (од грчки ζῷον – животни и φίλος – дружба или љубов) или скотоложство (парафилија), определено како привлекување на човекот, насочување на животните, или признавање дека животните се сексуално привлечни. Терминот бил предложен во 1894 година од германскиот психијатар Рихард Крафт-Ебинг во неговата книга *Сексуални психопати* <http://ru.wikipedia.org>

⁴ Терминот означува суштества на кои не им е дадено Словото, бидејќи Словото е дадено од Бога само за луѓето, затоа за животните се користи термин несловесни, може да се толкува и како неразумни.

⁵ *Синтагмат Матиј Властара*, Превео, Ст. Новаковиќ, Београд 1907, 81.

Василиј, 7. и 63. правило

Василиј Велики во 7. и во 63. правило, поврзаните со бесловесните (неразумните) животни по исповедувањето на нивниот грев се одлачуваат од општење на 15 години.

Ниски, 3. правило

А Великиот Григориј Ниски во 3. правило за неразумната зоофилија⁶ забраната ја протега на 18 години.

Закон

Граѓанските закони велат: На зоофилите (споените со животни) срамните уди (половите органи) да им се отсекаат.⁷

Одредбата во состав -З-, глава 5, упатува на истите одредби кажани погоре.

Наведените одредби јасно покажуваат дека одредени мажи биле склони сексуално да општат со животни и тоа во различна возраст, почнувајќи од младинските години па до стара доба (навршени 50 години). Воочлива е разликата во епитимиите, кои се поблаги за помладите и тие што немале сексуален однос со жена во споредба со оженетите или тие што веќе имале сексуално искуство со жена.

Одредбите за хомосексуалноста (мажеложството = мажељубието) се дадени во состав -А-:

Глава 14*За мажељубието;⁸ Василиј, 7.; 62. правило*

Василиј Велики во 7. правило, а исто така и во 62. за тоа безобразие вели: „Тој што пројавил нагон на машки пол, и да се покае, треба да се подложи на соодветни епитимии – каење од 15 години и потоа да биде удостоен со општење“.

Григориј Ниски: А Григориј Ниски во 3. правило го протега покајувањето на 18 години.

Двете одредби имаат општа важност, за сите мажи што имале сексуално општење со друг маж .

Јован Посѣтник: Ако момче (дете) биде осквернато = обесчестено од каков било маж, тогаш ако тоа го примило во бедрата истекувањето (спермата), по соодветната епитимија може да стапи во свештенство, а ако ја примил спермата во „дебелото црево“ (анусот), никако да не се удостојува со свештенички чин, макар тој и да не згрешил за време на младоста (младенството), но сега со проседена коса и не му се дозволува да свештенодејствува бидејќи се осквернавил.⁹

Закон: Осквернените од машки пол, тој што го направил тоа и тој врз кого е направено тоа треба да бидат казнети со меч, освен ако тој што го претрпел сквернавењето не е помлад од 12 години, затоа што тогаш малолетноста го ослободува него од таква казна.¹⁰

⁶ Види бел. 4.

⁷ Исто, 82– 83.

⁸ Може да се преведе и како: хомосексуалност; мажеложство, склоност на маж сексуално да општи со маж.

⁹ Матиј Властара *Синџаџмаџ*, 107–108.

¹⁰ Арменопул, .с. D, γ

Наведените одредби се однесуваат на мажите што имале сексуален контакт со маж и потоа сакале да станат свештеници, а во продолжение е дадена одредба од граѓанските закони за мажељупците предвидуваат смртна казна (со меч). Најверојатно, станува збор за однос во кој доброволно биле вовлечени двајца или повеќе мажи. Малолетните се исклучени од правилото, што укажува на можноста дека имало случаи кога полнолетни мажи имале сексуални односи со малолетни момчиња, при што, најверојатно, се мисли на заведување, не на силување.

Следниот проблем не може целосно да се дефинира како изопачена склоност, туку само делумно, бидејќи имало случаи кога наведеното дејство било предизвикано од болест на бубрезите. Станува збор за истекување на семето на мажите од половиот орган во текот на спиењето, или како што канонските одредби го нарекле: за осквернавените во сон и на тоа се однесува глава 28 од состав -И- и тоа во одредбата за причестување на таквите.

Дионисиј, 4. правило: Во 4. правило свети Дионисиј Александриски за тој кај кого се случило ноќе несвесно истекување на семето (спермата) го изнесува тоа дело пред судот нелицемерно по сопствена совест; доколку истекувањето на семето се случило несвесно, без да претходи какво било страсно возбудување, кога природата го одделила него (семето) како вишок, тогаш тој што го доживеал тоа без пречки да пристапи кон божествената Прическа, а ако претходеа каква било страсна помисла, која утврдувајќи го воображението предизвикала ноќно видение и потоа следувало исфрлање на семето, или ако се случило тоа како последица на пијанство и јадење, таквиот не е чист, не од причини на исфрлање на семето, бидејќи семето не е нечисто, како и телото од коешто тоа е вишок, туку од причини на глупавото посакување кое ја осквернавило мислата. Затоа оној што се сомнева во својата совест лишен од дрзнување, како ќе пристапи кон Бога настроен на таков начин, затоа според великиот Павле: ако некој е осомничен, се осудува.¹¹

Аџанасиј: Истото тоа со посредство на сосема многу додатоци го изложува и Великиот Атанасиј во посланието до некојси Амон, докажувајќи дека ништо што е создадено од Бога не е нечисто по својата природа; а дело на Неговата рака е и човекот, којшто подлежи на природно истекување, бидејќи на животните им е даден излез со посредство на секој екстремитет (краен орган) да се оддели вишокот. Така вишокот на главата – косата и течностите се изделуваат и се исфрлаат со посредство на ноздрите и устата и цревата – исфрлаат вишок, целото тело – пот, семените садови (органи) – семе. Тие исфрлања и испразнувања му носат корист на животното, а кога се задржуваат, природно причинуваат штета; и за доброразумните нема ништо нечисто по својата природа, а за осквернавените нема ништо чисто, бидејќи тие си го осквернавиле умот и свеста и, на крај, грев е и тоа што не мислат за тоа како што треба. Да, и лекарите знаат дека природата го изгонува (исфрла) семето како вишок, а не е никаков грев кога се испразнува вишокот.¹²

Василиј Велики: А Великиот Василиј во своите подвижнички дела, прашан дали смее да пристапи кон причестување осквернавен во сон, одговара: да пристапи кој било во нечистотија кон светите Тајни – тоа е такво дело, Страшниот суд за кој ние знаеме од Стариот завет, а ако овде се повеќе светилишта, тогаш тоа е очигледно. На уште поголем

¹¹ Матиј Властара *Синџајмај*, 356–357; Илински, *Матиј Властара Синџајмај*, 185.

¹² *Матиј Властара Синџајмај*, 357; Илински, *Матиј Властара Синџајмај*, 185–186.

страв нè учи Апостолот, велејќи: јадењето и пиењето се недостојни за суд – јади и пиј; а светиот Апостол нечистотија не го нарекол исфрлањето на семето од што, мислам, никој целосно не може да избегне, освен ако биде сосема бесчувствителен, а осквернавената желба, за која Господ рекол: секој кој гледа жена и сл., сила којашто и го прави гревот во мислите преку страсно посакување и на тој начин се случува мисловно спојување во сон и исфрлање на семето.¹³

За малакииџе (ракоблудниците, мастурбаторите или онанистите): Ако таканареченото исфрлање на семето произлегло од страсна желба преку нокни мечти, тогаш за тоа на построги епитимии треба да се подложат оние што го исфрлиле семето со посредство на рака, бидејќи тоа не се случило во сон и од мечта.

Кои се тие построги епитимии, овде не се наведени. Инаку, сосема е јасно дека се работи за намерно исфрлање на семето од половиот орган со посредство на раката.

Јован Постџник: За истото тоа Јован Постџник вели: Свештеник, кој подлегнал на страста на ракоблудство (онанија = мастурбација) пред да го примал свештенството и не се дрзнал да го прими свештенството, можеби поради сознанието дека за тоа нему му е забрането (свештенството), по претходните епитимии доволни да се удостои со свештенство, ако пак по примањето на свештенството попадне во таа страст, тогаш по едногодишно оддалечување од свештенството, поучувајќи се од обичните епитимии, да пристапи кон свештенството; а ако по сознавањето на гревот, двапати или трипати го направил тоа, тогаш по лишувањето од свештенството треба да стапи во чин четец. А обичен верник кој направил срамна страст на мастурбација (онанија), на 40 дена се одделува од општење, јадејќи само сува храна (сув леб). А мастурбацијата што произлегла од смешување на еден со друг (групна), прави особено зло, бидејќи осквернавува две души и за тие што ја прават неа се предвидува двојна епитимија, се оддалечуваат на 80 дена од општење и мерката метание се протега до 100 со соодветен пост.

Знамение (внимание): А исфрлањето на семето, предизвикано од болест на бубрег (јајник), каква што е семеистекувањето или камена болест (камен на бубрег), сосема не подлежи на обвинување (осуда). Иако според Мојсиевиот закон семеточивите биле признавани за нечисти, но тој сликовито преку телесните страсти ги покажувал душевните болести и преку неволните (гревови) ги истражувал (осудувал) волните; бидејќи ако природно се сметаат за нечисти, тогаш уште повеќе похотноста по сознание (волја) е блуд, бидејќи синовскиот закон за телесните дела што ги поучувал Јудеите како деца, за да ги направат нив способни за воспримање на духовните и посвршените заповеди, но нè научува преку тоа и нас, за и ние да избегнуваме општење со таквите, за да не го осквернавиме со нечистотија Словото што излегува од нивните усти. А тоа се тие кои ја засилуваат сопствената страст за да ја распространат на сите, слично на заразна болест, и да имаат многу слични на нив, за во општеството злите да ги избегнуваат, како што мислат, прекорно разоткривање. Но, нашиот закон и нив ги допушта не помалку отколку здравите и тогаш кога болните од лепра кај нив ги изгонуваат од куќата како нечисти, со нас

¹³ *Матџј Власџара Синџаџмаџ*, 357; Илински, *Матџј Власџара Синџаџмаџ*, 186.

учествуваат во црковните собранија и молитви, не среќавајќи никој од болните никаква пречка кон тоа.¹⁴

Тимотеј, 12. (правило): Дванаесетото правило на Тимотеј Александриски вели дека ако во оној што имал нечисто сновидение пред тоа се јавила похотлива помисла, која се утврдила во неговата мисла и предизвикала исфрлање на семето, тогаш причеста треба да биде одложена бидејќи предрасположението ја осквернавило помислата; а ако ништо такво не претходело, тогаш јасно се гледа дека тоа е искушение на ѓаволот, надитрувајќи го да го оддалечи од божествената причеста, таков, во ништо не сомневај се, да пристапи кон причеста, затоа што ако му се допушти на лукавиот да го достигне, дека тој потоа не учествува во таинството, тогаш тој нема да престане со лошите намени секој пат кога ќе дознае дека тој се подготвува за Божествената причеста.

Во врска со сексуалните страсти се поврзува и повеќеженството. Одредбата гласи: За троженците и повеќеженците, и таа е поместена во состав Г.

Глава 4

За двоженци; троженци и повеќеженци, мажи и жени, и за свештеници кои стапуваат во втор брак

Апостолско, 17. правило:

17. правило на св. Апостоли: Кој по крштевањето учествувал во два брака или паднал во блуд, тој не може да биде ниту епископ, ниту презвитер, ниту ѓакон, ниту воопшто во списокот на свештените чиновници. Затоа што благодатта на Сесветиот Дух со зборови неизреченото и со умот непостигнатото таинство на крштевањето измивајќи го од секаков грев крстениот и покажувајќи му го блискиот свет не му забранува понатаму да се просветлува со чистиот свет на свештенството, по божественото крштевање веќе нема место жртва за грев, којшто и свештенство дарува.

За четници

Тоа што против правилото постапуваат и некои од четците, коишто стапуваат во втор брак, го зачувуваат уште својот чин.

Василиј, 12. правило: За тоа правило споменува и Василиј Велики во 12. свое правило, кога вака зборува: На двоженците правилото целосно им забранило да бидат служители на црквата.

Апостолско, 18. правило: Тој што ќе земе жена вдовица или избркана од својот маж, или блудница или глумица (танчарка), бидејќи не може да се верува дека ќе живее невин при таква жена, не може да биде ниту епископ, ниту презвитер, ниту воопшто во клирот.

VI Собор, 3. правило: Со овие две правила е согласно и 3. правило на XI собор.

Закон: Никој кој стапил во втор брак да не се хиротонисува во презвитер или ѓакон, ниту оној што живее со жена која го оставила својот маж, ниту оној што има љубовница, освен, единствено, ако бившиот маж им бил невин и девствен. А ако некој од нив доведе жена или љубовница, јавно или тајно, брзо треба да биде лишен од чинот и да си остане прост (обичен) верник.

¹⁴ *Матџ Власџара Синџаџмаџ*, 358– 359; Илински, *Матџ Власџара Синџаџмаџ*, 187.

Закон (Новела): 79. Новела на царот Лав Мудри заповеда: Тие од свештениците кои стапуваат во втор брак да бидат настрана од одеждата и службата, надвор од олтарот. Бидејќи се вели: ние не ги примаме (прифаќаме) одредбите на древниот закон којшто сака за презвитер или ѓакон или подѓакон што живее (се споил) со жена по направената хиротонија над него целосно да ја остави облеката присвоена на таков начин и се враќа во мирскиот живот, но ја укинуваме (менуваме) таа одредба и наредуваме дека е доволна за нив казната расчинување од чинот, а што се однесува до облеката и другото служење во црквата – соодветно е да се прекине (не се забранува).

За двоженциите обични верници

Сепак, божествениот апостол Павле, знаејќи го надвладувањето на природните сопки кон паѓање, дозволил на младите вдовици да стапуваат во втор брак, ако сакаат. А божествените отци, знаејќи го немирот од телесните мудрувања, определиле дека не треба да се забранува да стапат во втор брак и мажите коишто сакаат, впрочем, не го дозволуваат тоа без епитимии.

Лаодикејско, прво: Првото правило на Лаодикејскиот собор¹⁵ вели: законски соединетите во втор брак откако ќе помине не многу време и по направените молитви и пост, по благонаклоност треба да бидат примени во општење (во заедницата), ако пред законскиот брак се соединиле тајно во заедница, тогаш задолжително да понесат епитимија како блудници.

Василие, 4. правило: Василие Велики во 4. правило вели: Едни на една година, други на две се исклучуваат второбрачните од свештеното општење.

Никој што се наоѓа под управа на Ромеите не може во исто време да има две жени.¹⁶

Тој што има во исто време две жени подлежи на телесна казна, а приведената (втората) жена да се избрка со децата родени од неа.¹⁷

За второбрачните. Василие, 4. правило

Василие Велики во 4. правило: За троженците вели: ние го прифативме обичајот да ги одлачуваме на 5 години, да не се растура бракот, а да не се нарекува таквиот сојуз брак, туку многуженство, или поинаку казнет блуд, т.е. нерамнодушен и ограничен на една жена. Затоа, и Господ, на Самарјаните, кои пет мажи смениле, рече сега него го имаш него, тој не ти е маж, покажувам на тие што ја престапиле границата на вториот брак веќе не се достојни да се нарекуваат со името маж или жена. Впрочем, не треба, вели, сосема да им се заградува влезот во црквата, но им определува казна заедно со слушателите и тие заедно што стојат, но оттука не и со тие што плачат.

Василие, 50. правило: И пак во 50. правило вели: На второбрачните нема закон, т.е. црковен (закон). На таквите дела гледаме како на нечистотии во црквата, но тие не подлежат на сенародно осудување, слично како расплеткана прељуба. Бидејќи ние не го осудуваме тоа дело дотолку за да се растури бракот, но по тоа соединување за кое сега беше кажано и по неговото разграничување и определување, ги прифаќаме таквите (бракови).

¹⁵ Лаодикејскиот помесен собор се одржал во втората половина на IV век.

¹⁶ λε', Βασ. ΚΗ', ε.

¹⁷ Пр. Νόμος, 39, чл. 72 .

Григориј Богослов: Богослов, овој наречен Велики Григориј, вели: Првиот брак – закон; вториот – попуштање, третиот – беззаконие, а што повеќе од тоа – свински живот, тие што имаат многу слични примери на порок.

За мачниите бракови

Веќе старите закони признавале три брака; царот Лав Мудри стапил и во четврти брак и (затоа) бил одлачен од патријархот Никола (Мистик, 896–907; 912–930), царот го молел него за ослободување од тоа (одлачување), но бидејќи патријархот бил неумолив, тогаш царот го исфрлил (го отстранил) од Црквата и Ефимиј Синкел, маж свештен, го поставил за патријарх, којшто кога царот сакал да го озакони тоа дека тој што сака да му биде дозволено да стапи и во четврти брак, на секој начин забранувал, докажувајќи со многу архијереи дека не само четвртиот брак, туку и третиот е противзаконски. Токму поради тоа, во Црквата се појавил раскол и пречките во Црквата продолжиле до царувањето на неговиот син Константин VII Порфирогенит (913–954) и Роман – дедото (тестот) негов. Тогаш бил издаден таканаречениот том на обединувањето (во 6428 година = 920 по Христа) во којшто се објаснува на кого и кога треба да му се дозволи третиот брак, преку што на сластољупците им била ставена цврста узда. Тоа единение секоја година во јули се чита од амвонот, на крајот тоа го вели следново: тој што ќе доживее 40 години и ќе влезе во трет брак, бидејќи таквите се сметаат како нечистотија во Црквата, им се определува да бидат одлачени од причеста (општење) до истекот на 5 години, и по истекот на тоа време, еднаш годишно да пристапува кон причест во чесниот ден на спасоносната Пасха, да се очисти себеси со покајание, доколку е можно претходно со пост да се очисти себеси, а свештеник, ако се дознае дека удостоил кој било од таквите со Божествена причест, според направената одредба, му се забранува под опасност да го изгуби свештеничкиот степен (чин).

Но, тоа ние го зборуваме во случај кога кај тој што стапува во трет брак нема деца од претходните бракови, а ако ги има, третиот брак за нив да не биде дозволен, а кој е на 30 години и има свое наследство од претходните бракови, по необузданоста на телесните желби поради младата возраст се соедини со трета жена, таквиот треба да биде оддалечен од причеста на четири години и потоа (по истекот на забраната) е должен да се причести трипати во годината: во неделниот ден на Пасха; на Успение на пречиста Богородица и на празникот Рождество Господово (Божик), така што постите пред тие денови се признаваат како средство за очистување на поголемиот дел од неговите сквернавења, ако таквиот нема деца, тогаш се удостојува со проштавање, бидејќи како причина е желбата за раѓање деца и затоа тој избрал трет брак и треба да биде вратен на обична епитимија (забрана), да се оддалечи во иднина на три години од причестување.

За многуженциите. Неокесариско, 3. правило

Третото правило на Неокесарискиот собор¹⁸ вели: Времето на покајание определено за тие кои попаднале во многубрачие, така што го поминале тробрачието, иако и самото дело не е познато, бидејќи никој од старите (древните) закони не објаснува; впрочем, вели верата и животот во покајание го скратуваат времето на (покајување).

Василие: Мудриот во сè Василие во 80. правило вели: Многубрачието отците го покриле со мрак и молчење како животинско дело туѓо за човечкиот живот. Нам ни се

¹⁸ Неокесариски собор се одржал 315 година.

претставува, т.е. се вели по наше мислење и суд подобро да казнуваме отколку (да дозволиме – дополнето од А. А.) блуд. А многубрачноста не се разликува од сврзувањето (мешањето) со многумина, туку соживот со многумина на еден и ист човек, макар и не во исто време. Бидејќи бракот не се состои само во тоа што, според простонародниот израз, да се споиш со жена, но тој е сојуз на маж и жена, општ договор за цел живот и општење на правата божествени и човечки, како што определуваат законите, бидејќи тој се познава не само по соединувањето, туку и по расположението на соединетите. А молчењето на отците е затоа што тробрачието е признато како законито, а многубрачноста и законите и правилата ја отфрлаат. Бидејќи секој сојуз што ги надминува границите на третиот брак јасно се нарекува многубрачност и рекол дека тоа веќе е блуд и сосема справедливо: затоа што тој што блудствува си прави лошо самиот на себе, доброволно се турка себеси во незадржлива пропаст, а тој што се спојува себеси во четврти и веќе петти брак ги прекршува сите забрани од божествените правила, и прави навреда на своите родени деца присоединувајќи ги кон нив и незаконородените. Затоа (таквите) по заборавањето на беззаконието и по искреното покајување, заповеда повеќе да се казнат, бидејќи направиле блуд, затоа што ако внимателно проникнеш во одредбите на Светиот, за нив предвидува седумгодишна епитимија, а на некои и осумгодишна, бидејќи ако споменува само за две места на покајание, предвидел да поминат во нив четири години, тоа конечно и во другите две, за кои, како што е познато, за кратко замолчел, должно е да ги проведат и другите четири години, пред да се причестат со св. тајни.

Закон (Νόμος): Законот вели: да им биде јасно тоа на сите – ако некој би се дрзнал да пристапи кон четврти брак, којшто не е брак, тоа и не е само таков, сметајќи го за брак, во ништо да не се запише, но и родените од него деца да не бидат признати за законити и таквите по претходно разделување еден од друг да се подложат на казни исти како за осквернавените со блуд.¹⁹

Тоа се одредбите што се содржат во Синтагмата на Матиј Властара за сексуалните определби на мажите. Иако сакав овде да ги презентирам и одредбите за блудот, сепак, поради преоптоварување на текстот, таа проблематика ја оставам за друга пригода.

¹⁹ Пр. Νόμος. Т. 4, гл. 24.

Литература

- Basilicorum libri LX. Series a volume I. Textus librorum I-LX H.J. Scheltema, N. Van Der Wal, J. B. Wolters. Groningen, Djakarta, Martinus Nijhoff. Gravenhage 1955, 1956, 1960, 1962, 1967, 1969, 1974 i 1988.
- Властарь Матфей. Алфавитная синтагма Матфея Властаря. Москва, 1892. Пер. Н.Ильинского. Репринт (с перенабором): Москва, 1996. Перевод с греческого свящ. Николая Ильинского.
- Деяния вселенских соборов, I–IV, Санкт Петербург 1996.
- Эклоѳа. Византийский законодательный свод VI II века, вступительная статья, перевод, комментарии Е. Э. Липшиц, Москва 1965.
- Заозерский, Н. А., Качанов, А. С., *Номоканон Иоанна Постѳника*, Москва 1902.
- Карташов В. А., Васельенски Сабори. Превод и поговор Мира Лалиѳ. Београд 2009.
- Малаш Н., О каноничним зборницима Православне цркве.- Зборник правила. Нови Сад 1886.
- Милаш, Н., *Правила ѳравославне цркве са ѳумачењима*, књ. 1, Београд – Шибеник, 2004 (фототипско издание).
- Милаш, Н., *Правила ѳравославне цркве са ѳумачењима*, књ. 2, Београд – Шибеник, 2004 (фототипско издание).
- Милаш, Н., *Црквено казнено ѳраво*, Београд – Шибеник, 2005 (фототипско издание).
- Мирковић, Л., *Православна литѳурѳика. Први оѳиѳѳи гео*, Београд 1982.
- Mošin, V., *Vlastareva Sintagma i Dušanov zakonik u Studeničkom Otečniku i Studenički palimpsest*, Starine 42 (1949) 39–93.
- Петковић, С., *Оѳис рукоѳиса манастира Крушегола*, Сремски Карловци 1914.
- Поповић, Ј., *Доѳматѳика ѳравославне цркве. Књѳа друѳа. Боѳочовек и ѳеѳово дело (Христѳолоѳѳа и соѳтериолоѳѳа)*, Београд 1980.
- Г. А. Ράλλης, Μ. Πότλης, *Ματθαίου τοῦ Βλασταρέως Σύνταγμα κατὰ στοιχεῖον*, Ἐν Ἀθήναις 1859 (фототипско издание: Атина 1966).
- Суботин-Голубовић, Т., *Срѳско словески ѳревод Синѳаѳме Маѳѳије Власѳара*, Средњовековно право у огледалу историјских извора, САНУ, Одељење друштвених наука, Извори српског пра ва XVI, Београд 2009, 9–20.
- Синѳаѳмаѳи Маѳѳиј Власѳара*, Превео, Ст. Новаковић, Београд 1907.
- Тарановски, Т., *Полиѳѳичке и ѳравне игеје у Синѳаѳмаѳу Власѳара*, Летопис Матице српске 317 (1928) 160–170.
- Histoire de l'Eglise publiée sous la direction de A. Fliche et V. Martin, t. IV p.231, Paris, 1948.
- Θεοχαρίδης, Γ., *Ὁ Ματθαῖος Βλάσταρις καὶ ἡ μὀνὴ τοῦ κύρι Ἰσαάκ ἐν Θεσσαλονίκῃ*, Byzantion 40 (1970) 437–459.
- Флоринскога Т., *Памятники законодательной дѳятельности Душана*. Кѳевъ 1888.

Aleksandar ATANASOVSKI

SEXUAL AFFILIATION OF THE MEN IN BYZANTIUM REFLECTED IN SYNTAGMA CANONUM WRITTEN BY MATTHEW BLASTARES

Summary

Syntagma Canonum written by Matthew Blastares is a collection of canonical and secular (civil) laws, collected and sorted by alpha-viten order published in Thessaloniki in 1335, and translated into Old Slavonic in 1347/48.

Among the numerous regulations of criminal, family, inheritance and common law in Syntagma Canonum we can find a numerous regulations which are related to the sexual activities both of men and women. Here, in the paper that follows, will be processed and elaborated those provisions of Syntagma Canonum which are related to the men's sexual activities, especially of those which were unusual (wrong), such as: Zoophilia, homosexuality, masturbation, those who have sinned in sleep and general infidelity (immorality), polygamy etc.

Keywords: LAW, ZOOPHILIA, HOMOSEXUALITY, MASTURBATION, POLYGAMY